

חיסול המינאי ואפקט הבומרנג

אבי גיל

חיסולו של מנהיג איראן עשוי להתברר לא רק כאירוע דרמטי במזרח התיכון, אלא כנקודת מפנה ביחסים הבינלאומיים. האירוע חושף מפגש בין כמה מגמות עמוקות: כישלון המערכת הבינלאומית להתמודד עם האיומים הגלובליים, שחיקת התקווה שסדר עולמי יציב יכול להתבסס על עקרונות הדמוקרטיה הליברלית, ופופוליזם גואה. לכך מצטרפת גם הבשלה טכנולוגית של יכולות סיכול ממוקד ההופכות את חיסולם השיטתי של מנהיגים סוררים לאפשרות מעשית.

ספרי, "תקוות הלווייתן" (מאי 2025), מתאר כיצד שילוב מגמות זה מעלה את האפשרות להופעתו של כוח בין-מעצמתי חדש. כוח זה משליט סדר עולמי באמצעות הרתעה אישית כלפי מנהיגים הנתפסים בעיניו כמי ש"מאיימים על שלום העולם". שיתוף פעולה בין שלוש המעצמות המרכזיות מתאפשר בעקבות אסון נורא שמבהיר להן כי האינטרס הקיומי להצלת כדור הארץ גובר על כל שיקול אחר. כך, בנסיבות מאוד טרגיות, התחרות בין המעצמות המתנהלת כיום תחדל לשמש כגורם המארגן של המערכת הבינלאומית.

ההתפתחויות האחרונות במזרח התיכון מלמדות שגם פרוזה, שבה מניחים לדמויות "לזרום" כאוות נפשן, יכולה להניב תובנות מאתגרות. גיבורי הספר תוהים: "מדוע לא נמקד את המאמצים שלנו למנוע אסון גרעיני, ובעצם, כל אסון משמעותי אחר, במנהיגים שאחראים להיווצרותו? הרי הם אלה שמקבלים את ההחלטות ולוחצים על הכפתור. מדוע לפגוע בעמם ולא בהם?"

בעלילה הדמיונית, הדמויות פועלות לחיסולם של מנהיגים סוררים ובראשם האייתולה באיראן. לשיטתם, הפולמוס ההיסטורי, האם הריגתו של מנהיג הורגת גם את הרעיון שמנחה את פשעיו, איבד את עוקצו. גורלם של יורשיו ויורשי יורשיו, יהיה זהה לשלו, אם יתעלמו מן האיומים שיפנו אליהם. בהדרגה, כל מי שיחתור למנהיגות ידע מראש כי הוא חשוף אישית לחיסול ודאי. מודעות זו תיצור תמריץ אולטימטיבי שלא לחרוג מן הכללים שיוכתבו לו.

במציאות שמחוץ לדפי הספר, אין ויכוח שהמערכת הבינלאומית הקיימת - ובראשה האו"ם - נכשלת בהתמודדות עם הסכנות שמאיימות על גורל האנושות: תפוצת נשק לא-קונבנציונלי, שינויי אקלים, מגפות, זיהום האוקיינוסים, טרור בינלאומי, סמים, ועוד.

במקביל, מתפתחת במהירות היכולת הטכנולוגית המאפשרת סיכול ממוקד מדויק, זמין וקטלני של ראשי מדינות שאינם הולכים בתלם: רחפנים אוטונומיים, בינה מלאכותית, מערכות זיהוי ומעקב. כל אלה הופכים את האפשרות לפגוע במנהיגים לכלי אכיפה אטרקטיבי ואפקטיבי מאי-פעם.

חיסולו של המינאי עשוי להתגלות כאבן דרך בתהליך שבו הריגתם של ראשי מדינות הופכת לכלי מדיניות לגיטימי: פרקטיקה שדוחקת פרשנויות מסורתיות של המשפט הבינלאומי. לא מהלך חשאי אלא צעד גלוי, שיוזמו - המדגישים את בסיסו המוסרי של החיסול - גאים לקחת אחריות על ביצועו.

כבר במאה ה-17 כתב תומאס הובס כי כדי למנוע אנרכיה דרוש "לווייתן" - ריבון בעל כוח עליון שמסוגל לכפות סדר על כולם. בעידן של סכנות גלובליות עצומות, גובר הפיתוי להפיח חיים ברעיון ולהפוך את הלווייתן משליט מדינתי לשליט עולמי, חזון שאותו קידם מורי, פרופ' יחזקאל דרור ז"ל.

בראייתו של "לווייתן עתידי", היסולו של חמינאי עשוי אפוא להיתפס כתחילתו של עידן שבו מנהיגי מדינות אינם חסינים מפני תוצאות מעשיהם. חטיפת נשיא ונצואלה חודשיים קודם לכן מסמנת אף היא את התפתחות המגמה. אם בעבר מנהיגים נהנו מחסינות כמעט מוחלטת, הרי שהיום ניתן - טכנית ומבצעית - להטיל עליהם אחריות אישית. "הלווייתן" יסביר שדרכו לא רק יעילה יותר, אלא גם מוסרית יותר: מקבלי ההחלטות יישאו במחיר ההחלטות "הנפשעות" שלהם, ולא העם שכפוף למרותם.

האם אנו חפצים בעולם שבו "הלווייתן" יכול להפעיל את עוצמתו האדירה בשרירות לב? כיצד יובטח שיהיה זה שליט נאור, ולא אינטרסנט מושחת הדואג לעמו שלו על חשבון שאר תושבי העולם? מי יקבע מי הוא "מנהיג סורר"? הרי במסווה של "הצלת האנושות" עלולים להתבצע עוולות רבות.

ככל שהתשובות מטרידות, הסיכוי לבלום את המהלך קלוש. אם המעצמות הגדולות יכוננו בעקבות אסון ענק "לווייתן" כדי להבטיח את הסדר העולמי, הן לא יבקשו את הסכמתן של שאר המדינות. מבחינתן, "הצדק הוא עם החזק". גם מנהיגינו ייאלצו להסתגל לכללי המשחק החדשים. גם הם יהיו חשופים לפגיעת "הלווייתן" אם ייתפסו כמסכנים את הסדר העולמי הרצוי בעיניו. האם הסיכול הממוקד שישראל פיתחה, הדגימה את יעילותו, והצדיקה את השימוש בו, ישוב אליה כבומרנג מאיים?

אבי גיל הוא מנכ"ל משרד החוץ לשעבר. ספרו האחרון "תקוות הלווייתן - סיפור של דיפ סטייט", זמין באתר "עברית".